

Europa: diversitat, migracions i cultures, 2

JOAN FRANCESC MIRA

Recordem, per continuar, que els grans moviments migratoris intraeuropeus de sud a nord, massius durant el tercer quart del segle XX, comencen a ser extensament complementats –i en alguns casos substituïts– per moviments d’est a oest, no solament de l’est d’Europa sinó sobretot de l’“Orient” asiàtic i nord-africà, és a dir, dels països musulmans: migracions de volum i d’impacte creixent, i no sé si les poblacions europees estan preparades per acceptar, entendre i assumir aquesta nova font de *diversitat*. És a dir, preparades per assumir unes formes d’heterogeneïtat interna molt més radicals i profundes que les anteriors, i que no corresponen a la pròpia experiència històrica: pensem, per posar un exemple massa conegut, en el barri de Molenbeek, a Brussel·les, ja quasi rigorosament *estrany* dins del cos de la ciutat. La història recent d’Europa, em qualsevol cas, inclou extensament l’experiència de la diversitat i del canvi: no és una història de rebuig i de tancament, de societats estàtiques i bloquejades, sinó de molt importants moviments interns de població, i de molt extensos processos de contacte entre migrants i “societats receptores” de llengües, models i codis culturals diferents. Els resultats d’aquesta història han estat processos diversos d’*assimilació* en una primera etapa, i d’*integració* més o menys reeixida en la segona: cal tindre sempre present la distinció entre els dos conceptes i les dues situacions que expressen o impliquen, amb totes les aplicacions “polítiques” d’aquesta distinció. El problema és si en els anys més recents –diguem que a partir dels setanta

o els vuitanta del segle passat–, i sobretot a partir d’ara mateix, aquests processos històrics són repetibles o si és previsible que puguen encara prolongar-se en el temps. La resposta és que probablement no, o almenys no amb els resultats que els processos d’assimilació havien tingut fins a mitjan segle XX o poc més. El resultat, *abans*, era la renovació permanent de la societat receptora com a societat bàsicament homogènia: una mica alterada o eixamplada, però amb els nous elements integrats com a part d’un tot únic que potser s’havia fet així més complex i més ric. El resultat, *ara*, i amb tota probabilitat *en el futur*, ja no podrà ser el mateix, previsió perfectament realista, com a mínim, prescindint de consideracions ètiques o ideològiques que certament comparteixen molts lectors.

Ara bé, el fet que l’homogeneïtat diguem-ne tradicional o històrica no siga ja reproduïble en els mateixos termes, no significa que aquesta idea, realitat o percepció –en aquest terreny la realitat val tal com és vista o pensada– fóra una

mena de prejudici malèvol propi de la gent de les societats europees: el fet de compartir idealment un mateix *model* cultural, codi, sistema, etc. (en el sentit extens i antropològic del concepte, que va de la llei fins a l’estètica) és una realitat pràcticament universal, no una simple pretensió reaccionària d’algunes societats europees o dels seus sectors més conservadors. Siguem seriosos, per favor, i siguem seriosos amb els usos i els sentits del concepte de *cultura*. No caiguem en la trampa que de vegades sembla que ens prepara malignament el pensament de l’extrema dreta (no n’estic tan segur: si l’extrema dreta pensara racionalment, ja no seria extrema dreta; o potser sí: potser som massa optimistes sobre els usos de la raó humana). No em sembla molt intel·ligent imaginar que, com que “ells”, els “conservadors”, pretenen usar amb fins perversos el concepte de cultura, “nosaltres”, els destruïrem l’argument afirmant que la cultura no existeix! No és un invent meu, és una afirmació ben real entre alguns suposats experts molt “progressistes”. Però el mètode és ben perillós, a més de ser injustificable: també termes i conceptes com democràcia, llibertat, nació, socialisme o classe obrera han estat emprats de manera funesta, i no per això hem de suprimir-los com a conceptes per ells mateixos inútils o perversos! Sembla, però, que dins de l’extens camp de les ciències socials, fa temps que és moda afirmar que les *cultures* no existeixen en cap sentit substancial: afirmació arriscada, que es pot estendre a pensar que cap realitat social –cultura, país, nació, classe, o fins i tot “societat”– tampoc no existeix en cap sentit sòlid i del tot real. Però no cal buscar en l’“essencialisme” un enemic massa fàcil, perquè és un enemic inexistente, almenys en el terreny de les idees serioses (en el terreny de les ideologies polítiques, seria potser una altra cosa: l’extrema dreta no té idees serioses, però sí una ideologia que cal prendre molt seriosament). Continuarà.

«EL FET DE COMPARTIR IDEALMENT UN MATEIX ‘MODEL’ CULTURAL, CODI, SISTEMA, ETC. (EN EL SENTIT EXTENS I ANTROPOLÒGIC DEL CONCEPTE, QUE VA DE LA LLEI FINA A L’ESTÈTICA), ÉS UNA REALITAT PRÀCTICAMENT UNIVERSAL, NO UNA SIMPLE PRETENSIO REACCIONÀRIA D’ALGUNES SOCIETATS»